

OESO-RICHTLIJNEN
VOOR MULTINATIONALE
ONDERNEMINGEN

NEDERLANDS NATIONAAL
CONTACTPUNT VOOR DE
OESO-RICHTLIJNEN

Eindverklaring

Milieudefensie/Friends of the Earth Netherlands, WALHI/Friends of the Earth Indonesia en SDI/Friends of the Earth Liberia versus ING

Datum: 7 april 2022

Melding bij het Nederlands Nationaal Contactpunt van een vermeende schending van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen door ING. Ingediend bij het Nederlands NCP op 5 juli 2019 door Milieudefensie/Friends of the Earth Netherlands, WALHI/Friends of the Earth Indonesia en SDI/Friends of the Earth Liberia.

Zoals vermeld in de Procedurele Aanwijzingen bij de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, maakt het NCP na afsluiting van een specifiek geval en na overleg met de betrokken partijen de resultaten van de procedures openbaar.

In deze verklaring worden de aan de orde gestelde kwesties beschreven, de redenen waarom deze kwesties nader onderzoek rechtvaardigen en de procedures die het NCP in gang heeft gezet om de partijen te helpen. In deze verklaring worden ook de aanbevelingen uiteengezet die het NCP aan de onderneming heeft gedaan wat betreft de uitvoering van de Richtlijnen. In deze verklaring legt het NCP ook uit waarom er geen overeenstemming kon worden bereikt.

Aangezien deze specifieke gevallen geen rechtszaken betreffen en NCP's geen gerechtelijke instanties zijn, kunnen NCP's niet rechtstreeks schadevergoeding toewijzen of de partijen dwingen deel te nemen aan een verzoenings- of bemiddelingsprocedure.

Inhoud

1.	Inleiding en managementsamenvatting.....	3
2.	De eerste evaluatie van het NCP van dit specifieke geval.....	4
2.1	Gegevens over de partijen die melding hebben gedaan van het specifieke geval.....	4
2.2	Gegevens over de onderneming.....	5
2.3	Toepasselijkheid van de Richtlijnen.....	5
2.4	Relevante OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen	5
3.	Kernpunten van de melding en reactie van de onderneming.....	5
3.1	Samenvatting van de melding	5
3.2	Samenvatting van de reactie van ING.....	6
4.	De dialoofase	6
4.1	Het verloop van de dialoog.....	6
4.2	Doel, reikwijdte en agenda van de dialoog.....	6
4.3	Bijeenkomsten van de partijen	7
5.	Onderzoek, conclusies en aanbevelingen door het NCP.....	9
6.	Monitoring en evaluatie	12

1. Inleiding en managementsamenvatting

In deze Eindverklaring worden het proces en de uitkomsten beschreven van de sinds februari 2020 door het Nationaal Contactpunt (NCP) gefaciliteerde dialoog tussen de partijen die deze specifieke melding hebben gedaan, te weten Milieudefensie/Friends of the Earth Netherlands, WALHI/Friends of the Earth Indonesia en SDI/Friends of the Earth Liberia, en ING. Het proces begon toen het NCP op 5 juli 2019 een melding kreeg over een vermeende schending van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (hierna 'de Richtlijnen') door ING. Op 22 januari 2020 heeft het NCP een Eerste Evaluatie gepubliceerd en geconcludeerd dat nader onderzoek van de melding gerechtvaardigd was.

Deze verklaring is gebaseerd op informatie die door de partijen is aangedragen tijdens de dialoog, die aanving na de publicatie van de Eerste Evaluatie, met uitzondering van informatie die door hetzij het NCP, hetzij de partijen als vertrouwelijk werd beschouwd. Deze Eindverklaring vormt het sluitstuk van de procedure door het NCP.

Wat betreft het proces en de uitkomsten van de dialoog betreft het NCP dat, na een vruchtbaar begin, de dialoog voortijdig tot een einde is gekomen (zie ook 4.3). Dit is ook de reden dat de onder 2. genoemde doelstellingen niet verwezenlijkt konden worden. De partijen gingen niet het gesprek aan, en konden dus ook geen overeenstemming bereiken, over de vraag of verbeteringen van ING's due diligence-beleid en -praktijk wat betreft palmolie nodig waren en zo ja, hoe deze er dan uit zouden moeten zien. Daarnaast zijn de partijen er tijdens de dialoog uiteindelijk niet in geslaagd het gesprek af te ronden over de vraag of ING een bijdrage heeft geleverd of zou leveren aan de negatieve gevolgen of de vraag of de negatieve gevolgen vanwege de zakelijke relatie direct verband houden of zouden houden met zijn dienstverlening. Dit houdt ook in dat er geen overeenstemming kon worden bereikt over de vraag of en in welke mate ING de verantwoordelijkheid draagt om een einde te maken aan zijn (mogelijke) bijdrage en bij te dragen aan het herstellen van de gevolgen.

Het NCP doet de aanbeveling dat de partijen bij dit specifieke geval contact blijven onderhouden over de aan de orde gestelde kwesties wat betreft:

1. de vraag op welk punt het "direct verband" met een negatief gevolg, zoals omschreven in de drie zaken van de melding, verandert in een bijdrage aan negatieve gevolgen, volgens de OESO-richtlijnen.
2. wat er wordt verstaan onder juiste due diligence om de negatieve gevolgen in dit verband te identificeren, te voorkomen en te beperken; en, meer specifiek,
3. betrokkenheid met (of juist afstand nemen van) grootschalige palmolieproductie in relatie tot RSPO-certificering.

Het NCP beveelt bovendien aan dat de partijen, wanneer zij een vervolg geven aan dit specifiek geval, zowel afzonderlijk als gezamenlijk goede nota nemen van de overwegingen van het NCP over bovenstaande kwesties zoals uitgewerkt in zijn conclusies.

2. De eerste evaluatie van het NCP van dit specifieke geval

In zijn Eerste Evaluatie van 20 januari 2020 concludeerde het NCP dat de door de melders aan de orde gestelde kwesties op het eerste gezicht worden onderbouwd door documenten en dat de melding verwees naar relevante bepalingen van de Richtlijnen (Zie: [Initial Assessment Friends of the Earth vs. ING | Publicatie | Nationaal Contactpunt OESO-richtlijnen \(oesorichtlijnen.nl\)](#)).

Er is bovendien verwezen naar de OESO Due Diligence Handreiking voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en de OESO-handreiking "Responsible business conduct for institutional investors" (Verantwoordelijk zakelijk gedrag voor institutionele beleggers).

In zijn Eerste Evaluatie heeft het NCP verklaard dat het van mening was dat dit specifieke geval nader onderzoek rechtvaardigde en heeft het in overeenstemming met de NCP-procedure voor specifieke gevallen zijn goede diensten aangeboden om een dialoog tussen de partijen te faciliteren. Het doel van de dialoog was om de partijen overeenstemming te laten bereiken over mogelijke verbeteringen van ING's due diligence-beleid en -praktijk wat betreft palmolie en om de betrokkenheid te beoordelen van de onderneming bij daadwerkelijke en potentiële negatieve gevolgen om zo een passende respons te bepalen. Meer bepaald was het doel om te beoordelen: i. of de onderneming een bijdrage heeft geleverd of zou leveren aan de negatieve gevolgen; of ii. of de negatieve gevolgen vanwege de zakelijke relatie direct verband houden of zouden houden met zijn dienstverlening.

Het NCP was van mening dat een dialoog tussen de partijen over deze kwesties meer licht zou kunnen werpen op de OESO-due diligence-verantwoordelijkheden van ING en de financiële sector.

Beide partijen aanvaardden het aanbod van NCP om te bemiddelen, conform de NCP-procedure.

2.1 Gegevens over de partijen die melding hebben gedaan van het specifieke geval

Milieudefensie/Friends of the Earth Netherlands is de Nederlandse tak van Friends of the Earth, een groot netwerk van bewegingen die strijden voor milieurechtvaardigheid. Milieudefensie is al sinds eind jaren negentig betrokken bij Nederlandse campagnes, onderzoek, pleitbezorging en betrokkenheid op het gebied van palmolie en de financiële sector ([Friends of the Earth Netherlands \(www.milieudefensie.nl\)](#)). Milieudefensie werkt nauw samen met **WALHI/Friends of the Earth Indonesia** en **SDI/Friends of the Earth Liberia** en vertegenwoordigt deze organisaties in dit geval.

WALHI ondersteunt gemeenschappen die getroffen worden door de uitbreiding van palmolieplantages en pleit voor een moratorium op deze uitbreiding ([HOME | WALHI](#)). WALHI sluit zich aan bij nationale en internationale pleitbezorging voor het reguleren van financiers. WALHI heeft onderzoek gedaan en steun verleend aan gemeenschappen die gevolgen ondervinden van de Wilmar-plantages, die zijn opgenomen in dit specifieke geval.

SDI heeft steun verleend aan gemeenschappen die de gevolgen ondervinden van de uitbreiding van palmolieplantages ([Home | Sustainable Development Institute \(sdiliberia.org\)](#)). SDI heeft gelobbyd voor de Land Rights Act en sluit zich aan bij internationale pleitbezorgers voor regels voor ondernemingen en rechten voor mensen, waaronder het reguleren van de financiële sector. SDI steunt samen met de Liberian Palm Oil Working Group gemeenschappen en werknemers die gevolgen ondervinden van de Wilmar (MOPP) palmolieplantage in Liberia, die opgenomen is in dit specifieke geval.

2.2 Gegevens over de onderneming

ING is een mondiale financiële instelling met een sterke Europese basis die retail- en wholesalebankdiensten biedt aan klanten in meer dan 40 landen ([ING at a glance](#) | [ING](#)). Er werken circa 57.000 werknemers bij de bank, die wereldwijd ongeveer 38,5 miljoen particuliere klanten heeft. 13,5 miljoen daarvan worden als primaire klanten beschouwd. De aandelen van de ING Groep staan genoteerd aan de beurs van Amsterdam, de beurs van Brussel en de New York Stock Exchange.

2.3 Toepasselijkheid van de Richtlijnen

Zoals reeds vermeld in de (Engelstalige) “Final Statement Friends of the Earth/Milieudefensie – Rabobank” van 15 januari 2016, werd in de update van de Richtlijnen (2011) bevestigd dat deze op alle sectoren van toepassing zijn, met inbegrip van de financiële sector ([Final Statement Friends of the Earth / Milieudefensie – Rabobank | Publication | National Contact Point OECD Guidelines](#)). De verwijzing naar diensten betekent dat paragraaf 12 (in hoofdstuk II, Algemene beginselen) van de Richtlijnen van toepassing is op elke financiële dienst, waaronder het verstrekken van kredieten. Hieruit volgt dat dit soort diensten deel uitmaakt van een zakelijke relatie in de zin van de hoofdstukken Algemene beginselen en Mensenrechten van de OESO-richtlijnen (respectievelijk de hoofdstukken II en IV).

2.4 Relevante OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen

De hoofdstukken over Algemene beginselen (hoofdstuk II) en Mensenrechten (hoofdstuk IV) en de OESO-adviesdocumenten ‘Due Diligence for Responsible Corporate Lending and Securities Underwriting’ (2019) en ‘OESO Due Diligence Handreiking voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen’, waarin gesproken wordt over “direct verband”, “due diligence om de negatieve gevolgen te identificeren, te voorkomen en te beperken”, “bijdrage” en “overgang van direct verband naar bijdrage aan negatieve gevolgen” zijn allemaal relevant voor deze dialoog.

3. Kernpunten van de melding en reactie van de onderneming

3.1 Samenvatting van de melding

Op 5 juli 2019 ontving het NCP een melding van Milieudefensie/Friends of the Earth Netherlands, WALHI/Friends of the Earth Indonesia en SDI/Friends of the Earth Liberia (hierna gezamenlijk te noemen “de melders”).

In hun melding verklaarden de partijen het volgende: *“ING heeft diverse bepalingen van de OESO-richtlijnen geschonden door zijn bijdrage aan specifieke negatieve gevolgen op het gebied van milieu, mensenrechten en arbeidsrechten, veroorzaakt door dochterondernemingen van klanten van ING, te weten Noble Group Ltd., Bolloré Group/Socfin Group S.A. en Wilmar International Ltd. In de klacht wordt gesteld dat er aanvankelijk slechts een direct verband was tussen ING en deze specifieke gevolgen via de zakelijke relatie tussen ING en deze drie klanten. Gezien echter de hoge mate van voorspelbaarheid van de negatieve gevolgen die door zijn klanten worden veroorzaakt en het verzuim van ING om maatregelen te nemen die het risico van gevolgen feitelijk zouden verzachten of beperken - een ommissie die het voor deze klanten gemakkelijker maakte om schade aan te richten - kwam ING, door het blijven verstrekken en verlengen van leningen van aanzienlijke bedragen aan deze klanten, in een positie waarin het bijdroeg aan de negatieve gevolgen. De leningen die ING bleef verstrekken vormden een substantieel bedrag en gezien de algemene aard van zakelijke leningen, lijkt het waarschijnlijk dat ten minste een deel van de opbrengsten zouden gaan naar activiteiten waarvan bekend was dat ze negatieve gevolgen hadden. Hoewel de impact in hoge mate voorspelbaar was, zijn er geen aanwijzingen dat ING pogingen deed om te voorkomen dat de opbrengsten gebruikt zouden worden voor de activiteit in kwestie.*

De melders beweren dat ING, als partij die bijdraagt aan de gevolgen, een grotere verantwoordelijkheid heeft om een einde te maken aan zijn bijdrage en deel te nemen aan het herstel van de gevolgen.”

De melding heeft specifiek betrekking op de vermeende niet-naleving van de OESO-richtlijnen en verwijst voorts naar de OESO Due Diligence Handreiking voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en de OESO-handreiking "Responsible Business Conduct for Institutional Investors" (Verantwoordelijk zakelijk gedrag voor institutionele beleggers).

3.2 Samenvatting van de reactie van ING

In zijn eerste reactie op de melding, d.d. 11 oktober 2019, verklaarde ING: *‘ING is van mening dat de bank een juiste due diligence heeft uitgevoerd en waar nodig en mogelijk zijn invloed heeft uitgeoefend. ING heeft derhalve voldaan aan de OESO-richtlijnen en niet bijgedragen aan negatieve gevolgen. Daarnaast beschouwde ING zijn beleid om geen afscheid te nemen van klanten die werkzaam zijn in de palmolieketen en in het bezit waren van RSPO-certificering - of bezig waren deze te verkrijgen - als zijnde in lijn met de opvattingen van het NCP, zoals vervat in zijn Eindverklaring Friends of the Earth/Milieudefensie vs. Rabobank (Final Statement Friends of the Earth / Milieudefensie – Rabobank | Publication | National Contact Point OECD Guidelines).*

ING beschouwde zijn relatie met de klant als “verbonden met” de vermeende negatieve gevolgen, maar vond dat de bank deze negatieve gevolgen niet “veroorzaakte” of “eraan bijdroeg”. De bank is dus van mening dat er geen negatieve gevolgen zijn waaraan ING heeft bijgedragen en vindt het niet de verantwoordelijkheid van de bank om deel te nemen aan schadeloosstelling of herstel.”

4. De dialoofase

4.1 Het verloop van de dialoog

De partijen die deelnamen aan de door het NCP gefaciliteerde dialoog waren de drie Friends of the Earth-groepen en ING. Het NCP heeft gezamenlijke bijeenkomsten georganiseerd tussen februari 2020 en juli 2021, met een laatste dialoogsessie over de inhoud van de klacht in februari 2021. In april 2021 werden afzonderlijke bijeenkomsten gehouden met elke partij. De partijen spraken gezamenlijk de agenda en de terms of reference voor de dialoog af en maakten afspraken over vertrouwelijkheid en transparantie in het licht van de vertrouwelijkheid tussen ING en zijn klanten, in lijn met de NCP-procedure.

4.2 Doel, reikwijdte en agenda van de dialoog

Het doel en de reikwijdte van de dialoog, zoals afgesproken in de Terms of Reference (ToR) was om antwoord te geven op drie specifieke vragen:

1. Hoe ziet het due diligencebeleid en de -praktijk van ING eruit wat betreft palmolie, met inbegrip van vertrouwelijkheid van klantinformatie, transparantie, afstand nemen van en herstel (in geval van rechtstreekse verbondenheid)?
2. Wat was de betrokkenheid van ING bij de daadwerkelijke of potentiële negatieve gevolgen die zijn vastgesteld? Met andere woorden, was ING door het verstrekken van financiering aan de betreffende onderneming “losgekoppeld van” of “direct verbonden aan” negatieve gevolgen of heeft de bank “daaraan bijgedragen”?
3. Wat is de rol en verantwoordelijkheid van ING als bank wat betreft herstel.

Wat betreft de agenda van de dialoogsessies besloten de partijen te beginnen met een gesprek met WALHI, CED en SDI. Vervolgens zou er in volgende bijeenkomsten vooral gekeken worden naar ING's due diligencebeleid en -praktijk op het gebied van palmolie (vraag 1). Deze sessies zouden worden gevolgd door dialoogsessies met als onderwerp de verschuiving van "direct verband" naar "bijdragend aan" (vraag 2). Een deskundigensessie over de criteria wat betreft deze verschuiving zou georganiseerd kunnen worden indien nodig en overeengekomen tussen de partijen en het NCP. Ten slotte en afhankelijk van de conclusies uit de voorgaande sessies zou er een dialoogsessie kunnen worden georganiseerd over de rol en verantwoordelijkheid van ING ten aanzien van herstel (vraag 3).

4.3. Bijeenkomsten van de partijen

Op basis van de ToR lag tijdens de eerste bijeenkomst van de dialoog in juni 2020 de focus op de vermeende negatieve gevolgen die in de drie zaken werden geïdentificeerd. WALHI, CED en SDI gaven een overzicht van de vermeende negatieve gevolgen, die volgens hen ook na indiening van de onderbouwde zorgen bleven voortbestaan. Zij verklaarden dat de negatieve gevolgen niet zijn hersteld en dat er meer schade is aangericht door de activiteiten met betrekking tot de plantages.

Gedurende de volgende twee bijeenkomsten gaf ING toelichting op zijn sociaal en milieurisicobeleid (ESR) en het voortdurende evaluatieproces daarvan, op basis van klantbeoordelingen ("Ken uw klant") en transactiebeoordelingen tijdens het underwriting- en kredietverstrekkingproces.

De volgende specifieke onderwerpen zijn verder uitgediept:

- De kwestie van gegevensverzameling, bijvoorbeeld over mensenrechten en milieukwesties op RSPO-gecertificeerde plantages.
- Communicatie over het due diligencebeleid van ING, afhankelijk van de sector en het betrokken land of de betrokken landen.
- De kwestie van wanneer en onder welke omstandigheden terugtrekking passend zou zijn.
- Beoordeling van de betrokkenheid van belanghebbenden en regelmatige monitoring.
- De kwestie hoe ING met transparantievereisten omgaat.

Na twee dialoogsessies, gewijd aan het due diligencebeleid van ING, zijn de drie zaken die in dit specifieke geval werden genoemd (Wilmar International Ltd, SocFin Group S.A. en Noble Group Ltd.) tijdens twee volgende dialoogsessies nader besproken. Tijdens deze sessies lag de focus op de vraag of een bank, in dit geval ING, kan hebben bijgedragen aan een negatief gevolg door de klant te faciliteren bij het veroorzaken van negatieve gevolgen, wanneer alle volgende factoren gelijktijdig optreden:

1. Het negatieve gevolg dat is veroorzaakt door de activiteiten of projecten van een klant, of waaraan de klant heeft bijgedragen, was te voorzien;
2. Het was bekend (of aannemelijk) dat de opbrengsten gebruikt zouden worden voor de hoogrisico-activiteiten of -projecten van deze klanten; of bijna alle activiteiten van de klant waren hoogrisico of veroorzaakten of droegen bij aan het type negatieve gevolg dat bestudeerd werd; en
3. Het verstrekken van kredieten of *underwriting* vond plaats zonder adequate due diligence. In dit opzicht moeten de due diligenceprocessen die de bank hanteerde, en de wijze waarop deze werden geïmplementeerd, in aanmerking worden genomen (zie tevens [Due Diligence for Responsible Corporate Lending and Securities Underwriting - OECD](#)).

Overeengekomen werd dat er in de volgende sessies in meer detail zou worden gesproken over de drie zaken en hun relatie tot de vragen zoals vervat in de Terms of Reference. Verdere dialoogsessies over dit specifieke geval en de voorgenomen deskundigensessie, overeengekomen in de ToR, zijn echter geannuleerd. De belangrijkste reden voor ING om niet langer deel te nemen aan de dialoog was dat men er geen vertrouwen meer in had dat Friends of the Earth te goeder trouw aan de bemiddeling zou deelnemen, na publicatie van een in opdracht van Milieudefensie vervaardigd rapport op 19 maart 2021 ([Press release: Palm Oil Certification: Not 'Out of the Woods' — Milieudefensie](#)). In het rapport werd de positie en de kritiek van Milieudefensie op RSPO herhaald en werden lacunes in het certificeringsproces geanalyseerd. Dit rapport werd gevolgd door een kritisch artikel over investeringen in palmolie in de Volkskrant op 29 mei, 2021 ([ING en pensioenfondsen investeren in omstreden palmoliebedrijf, landroof in Kameroen gaat gewoon door | De Volkskrant](#)).

Deze publicaties wekten bij ING de sterke indruk dat Milieudefensie niet langer geïnteresseerd was in een open dialoog die tot een gezamenlijke overeenkomst zou leiden, maar reeds zijn conclusies getrokken had over zaken als due diligence en (de mogelijke rol van) RSPO bij due diligencebeleid en praktijk bij financiële instellingen als ING. ING gaf aan dat het Volkskrant-artikel met name de kern van de dialoog raakte: het gebruik van RSPO als onderdeel van ING's due diligence bij de plantage van SocFin in Kameroen. Milieudefensie zei hierover: “We mogen niet toestaan dat ze hun geweten sussen met een RSPO-certificaat, want die beoordeling rammelt aan alle kanten.” Hiermee werd voor ING duidelijk dat het streven naar een gezamenlijke overeenkomst via dialoog niet langer haalbaar was.

Milieudefensie verklaarde dat zij, net zo min als ING, al “conclusies had getrokken” over RSPO, dat haar betrokkenheid bij deze publicaties deel uitmaakte van lopende werkzaamheden als ngo, dat zij erop had gelet geen vertrouwelijke of gevoelige informatie openbaar te maken over dit specifieke geval of zelfs ING maar te noemen, en dat de kwesties die in de artikelen aan de orde kwamen veel algemener van aard waren dan dit specifieke geval en de reikwijdte van de dialoog.

Daarnaast verklaarde Milieudefensie dat maatschappelijke campagnes tijdens bemiddeling mochten doorgaan volgens de eigen richtlijnen van de OESO omdat grassroot organisaties een rol hebben bij het documenteren en onthullen van ernstige negatieve gevolgen en bij het ondersteunen van lokale gemeenschappen door bescherming en bevordering van hun rechten. Naar hun mening kan het maatschappelijk middenveld niet tot zwijgen worden gebracht wanneer er ontwikkelingen en gebeurtenissen zijn bij de zaken die onder de bemiddeling vallen waarbij snel moet worden opgetreden om gemeenschappen te steunen en milieuschade te voorkomen. Milieudefensie erkende echter dat zij ING en het NCP eerder had kunnen informeren over de publicaties, rekening houdend met de lopende dialoog, en betreurde dat zij dit niet had gedaan.

Milieudefensie heeft haar excuses aangeboden en verklaard dat zij de dialoog zou willen voortzetten en daaraan te goeder trouw zou willen deelnemen. Een daaropvolgende bijeenkomst van de partijen om de door ING uitgedrukte zorgen te bespreken kon helaas het gebrek aan vertrouwen jegens Milieudefensie niet wegnemen. Als gevolg daarvan heeft ING zijn deelname aan de dialoog beëindigd.

Aangezien ING nog steeds geïnteresseerd was in de antwoorden op de vragen die tijdens de dialoog waren gesteld, nodigde ING Friends of the Earth uit om samen deze vragen naar de OESO te sturen als onderdeel van de (toen lopende) [OECDs public stocktaking of the OECD Guidelines](#).

Milieudefensie antwoordde dat ze liever deze vraagstukken tijdens het bemiddelingsproces zouden behandelen en dat ze al uitgebreide feedback hadden gegeven over deze ‘stocktaking’ via OECD Watch.

In augustus 2021 werd besloten dat de dialoog niet zou worden voortgezet en dat het NCP een Eindverklaring zou opstellen.

5. Onderzoek, conclusies en aanbevelingen door het NCP

Zoals gesteld in de conclusie van de Eerste Evaluatie van 20 januari 2020 was het doel van de dialoog om de partijen overeenstemming te laten bereiken over de vraag of er verbeteringen nodig waren van ING's due diligence-beleid en -praktijk wat betreft palmolie en om de betrokkenheid te beoordelen van de onderneming bij daadwerkelijke en potentiële negatieve gevolgen om zo een passende respons te bepalen.

Meer bepaald was het doel om te beoordelen of de onderneming een bijdrage heeft geleverd aan de (mogelijke) negatieve gevolgen of de vraag of de (mogelijke) negatieve gevolgen vanwege de zakelijke relatie rechtstreeks verband houden met zijn dienstverlening.

Maar omdat de dialoog voortijdig werd beëindigd (zie ook onder 4) is deze doelstelling niet verwezenlijkt. De partijen konden derhalve ook geen overeenstemming bereiken over de vraag of er verbeteringen nodig waren in het due diligence-beleid en de –praktijk van ING wat betreft de financiering van palmolie, en zo ja, welke. Daarnaast konden de partijen tijdens de dialoog niet tot een gedeelde conclusie komen over de vraag of ING een bijdrage heeft geleverd aan de negatieve gevolgen of de vraag of de negatieve gevolgen vanwege de zakelijke relatie direct verband houden met zijn dienstverlening. Dit houdt ook in dat er geen overeenstemming kon worden bereikt tussen de partijen over de vraag of en in welke mate ING de verantwoordelijkheid draagt om een einde te maken aan zijn (mogelijke) bijdrage en bij te dragen aan het herstellen van de negatieve gevolgen.

Het NCP betreurt het voortijdig beëindigen van de dialoog en doet de aanbeveling dat de partijen bij dit specifieke geval contact blijven onderhouden over de aan de orde gestelde kwesties wat betreft:

1. de vraag op welk punt het “direct verband” met een negatief gevolg, zoals omschreven in de drie zaken van de melding, verandert in een bijdrage aan negatieve gevolgen volgens de OESO-richtlijnen;
2. wat er wordt verstaan onder juiste due diligence in deze zaken om de negatieve gevolgen in dit verband te identificeren, te voorkomen en te beperken; en, meer specifiek,
3. betrokkenheid met (of juist afstand nemen van) grootschalige palmolieproductie in relatie tot RSPO-certificering.

Het NCP beveelt verder aan dat de partijen, wanneer zij een vervolg geven aan dit specifieke geval, zowel afzonderlijk als gezamenlijk, goed nota nemen van de volgende overwegingen:

Wat betreft de vraag op welk punt direct verbonden zijn aan een negatief gevolg verandert in een bijdrage aan negatieve gevolgen volgens de OESO-richtlijnen, merkt het NCP het volgende op. In de huidige handreikingen wordt erkend dat de beoordeling of een bank al dan niet bijdraagt aan een daadwerkelijk of potentieel negatief gevolg dat veroorzaakt wordt door een klant een complexe exercitie is (zie bijvoorbeeld Due Diligence for Responsible Corporate Lending and Securities Underwriting – OECD, p. 42). In de praktijk is er een continuüm tussen “bijdragen aan” en “direct verbonden” aan negatieve gevolgen op mensenrechtengebied: de betrokkenheid van een bank die gevolgen heeft kan in de loop der tijd veranderen, afhankelijk van zijn eigen doen en laten. Indien een bank bijvoorbeeld een bestaande mensenrechtenkwestie identificeert - of daar bewust van wordt gemaakt - die direct verbonden is met zijn operaties, producten of diensten via een zakelijke relatie, maar verzuimt in de loop der tijd redelijke stappen te zetten om de gevolgen te voorkomen of te beperken, zou uiteindelijk het beeld kunnen ontstaan dat de bank de voortzetting van de situatie zou faciliteren en zou er dus een situatie van “bijdragen aan” kunnen zijn ontstaan.

Bij dergelijke redelijke stappen zou gedacht kunnen worden aan: de kwestie onder de aandacht brengen van de leiding of bestuursraad van de klant, andere banken overhalen de kwestie ook bij de klant onder de aandacht te brengen, verdere financiering afhankelijk te maken van het corrigeren van de situatie, etc. (zie het antwoord van het VN-mensenrechtenkantoor (OHCHR) op een verzoek van BankTrack om advies bij de toepassing van de Richtsnoeren voor bedrijven en mensenrechten van de Verenigde Naties in de context van de bankensector [InterpretationGuidingPrinciples.pdf \(ohchr.org\)](https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/InterpretationGuidingPrinciples.pdf)).

Het NCP wil graag de relevantie in deze context benadrukken van het antwoord op Vraag 29 op blz. 74 van de OESO Due Diligence Handreiking voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (OESO 2018), waarin uitgelegd wordt wat er wordt bedoeld met negatieve gevolgen die “veroorzaakt” worden door de onderneming, of “waar de onderneming aan bijdraagt” of die “direct verband houden” met de activiteiten, producten of diensten van een zakelijke relatie. Het antwoord op deze vraag is tevens relevant voor de financiële sector, meer bepaald voor een bank, zoals uitgelegd wordt in paragraaf 2.1.2 van de Guide on Due Diligence for Responsible Corporate Lending and Securities Underwriting (OECD 2019) onder verwijzing naar de OESO Due Diligence Handreiking voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Het verklaart dat hoewel er in de meeste gevallen een direct verband is tussen banken en negatieve gevolgen die door hun klanten worden veroorzaakt, zij in sommige gevallen ook bijdragen aan deze negatieve gevolgen indien hun activiteiten op de een of andere manier ervoor zorgen dat hun klanten negatieve gevolgen veroorzaken, faciliteren of daartoe aangemoedigd worden. Om als zodanig erkend te worden moet de bijdrage substantieel zijn in plaats van gering of triviaal (OESO 2019, blz. 42-43; OESO 2018, blz. 74).

In dit geval is opgemerkt dat het verstrekken van een financieel product of een financiële dienst op zich niet problematisch is; het is juist een belangrijke dienst aan de handel (antwoord van OHCHR op het verzoek van BankTrack om advies over de toepassing van de Richtsnoeren voor bedrijven en mensenrechten van de Verenigde Naties in de context van de bankensector). Wil een bank *aanzetten* tot negatieve gevolgen via zakelijke kredietverlening, dan moet zij een specifieke actie hebben ondernomen of iets hebben nagelaten waardoor een klant ertoe bewogen of aangemoedigd werd om schade aan te richten, in aanvulling op de kredietverlening. Praktische voorbeelden hiervan in de context van algemene zakelijke kredietverlening zijn schaars. Wil een bank een negatief gevolg *faciliteren* via zakelijke kredietverlening, dan moet er een actie of omissie van de zijde van de bank zijn die een klant in staat zou stellen of die het een klant gemakkelijker zou maken om schade aan te richten, in aanvulling op de kredietverlening zelf. In de praktijk zal een bank minder snel via incentives dan via facilitatie bijdragen aan een negatief gevolg (OESO 2019, blz. 44).

Een bank kan een negatief gevolg gefaciliteerd hebben wanneer alle volgende factoren gelijktijdig optreden:

1. Het negatieve gevolg dat is veroorzaakt door de activiteiten of projecten van een klant, of waaraan de klant heeft bijgedragen, was te voorzien;
2. Het was bekend (of aannemelijk) dat de opbrengsten gebruikt zouden worden voor de hoogrisico-activiteiten of -projecten van deze klanten; of bijna alle activiteiten van de klant waren hoogrisico of veroorzaakten of droegen bij aan het soort negatief gevolg dat bestudeerd werd; en
3. Het verstrekken van kredieten of *underwriting* vond plaats zonder adequate due diligence. In dit opzicht moet er gekeken worden naar de due diligence-processen die de bank heeft en hoe deze worden geïmplementeerd (OESO 2019, blz. 44-45).

Wat betreft RSPO vestigt het NCP de aandacht op zijn eerdere Eindverklaring inzake een ander geval met betrekking tot de palmolie-industrie (Milieudefensie - Rabobank van 15 januari, 2016).

In die zaak verklaarde het NCP onder meer: “Het is duidelijk dat de RSPO grote uitdagingen te wachten staan wat betreft de palmolie-industrie. Niettemin is duurzame palmolie het doel van de RSPO en streeft men voortdurend naar verbeteringen. Dit is in lijn met de due diligence-aanpak zoals voorzien in de Richtlijnen.”

Rekening houdend met het feit dat RSPO voorziet in een sectorbrede geschillenbeslechting en dat de multistakeholder-aanpak voorziet in een veelomvattende aanpak van de problemen in de sector, onderstreept het NCP het belang van een gezamenlijke aanpak, in dit geval nagestreefd door de Rabobank via de RSPO. Echter, dit veranderde volgens het NCP niet het feit dat “financiële instellingen een eigen verantwoordelijkheid hebben om op individueel niveau invloed uit te oefenen om de impact van hun zakelijke activiteiten te voorkomen of te beperken en om hun invloed zo nodig te vergroten met betrekking tot hun eigen klanten. Het is derhalve belangrijk dat ondernemingen hun eigen beleid blijven ontwikkelen in het licht van de praktische ervaringen om zo te komen tot een daadwerkelijk duurzame productie van palmolie. Ingevolge de OESO-richtlijnen worden ondernemingen aangemoedigd op gepaste wijze te reageren op hun zakelijke relaties en aangeraden risicobeperking ter hand te nemen. Terugtrekking wordt beschouwd als een ultimatum remedium.”

Wat betreft de due diligence-aanpak van ING via de RSPO, zou het NCP in beginsel dezelfde argumentatie hanteren als in de zaak Milieudefensie - Rabobank. Ondernemingen kunnen samenwerken bij het uitvoeren van due diligence, bijvoorbeeld door middel van multistakeholderinitiatieven. Deelname aan een dergelijk initiatief betekent echter niet dat de onderneming de verantwoordelijkheid naar het initiatief kan afschuiven wat betreft de negatieve gevolgen die zij veroorzaakt of waaraan zij bijdraagt of rechtstreeks verbonden is; de onderneming blijft zelf verantwoordelijk voor het waarborgen van een effectief uitgevoerde due diligence (OESO 2018, blz. 19, 53). Indien een onderneming (zoals in dit geval ING) gaat samenwerken bij de toepassing van due diligence dient zij eerst de kwaliteit van het initiatief te beoordelen (zie OESO 2018, blz. 53 over wat deze beoordeling omvat).

Het NCP erkent dat er, in het publieke domein, sinds 2016 steeds meer kritiek komt op de RSPO, en benadrukt het belang van periodieke toetsingen door ING van de juistheid van haar vertrouwen op multistakeholder- en branche-initiatieven waarin de bank deelneemt als onderdeel van haar due diligence, zoals RSPO. Hieronder zou tevens hun afstemming op de OESO Due Diligence Handreiking voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen moeten vallen alsmede hun bijdrage aan de onderneming bij het helpen identificeren, voorkomen en beperken van negatieve gevolgen, rekening houdend met de onafhankelijkheid van deze initiatieven (OESO 2018, blz. 32).

Zoals eerder gezegd was het bespreken van de bovenbedoelde kwesties en het relateren ervan aan de zaken van dit specifieke geval voorzien tijdens de laatste dialoogsessies en/of een deskundigensessie. Deze hebben helaas nooit plaatsgevonden. In de optiek van het NCP zou de vraag of ING bijdroeg aan of direct verbonden was aan de negatieve gevolgen in de in dit specifieke geval aan de orde gestelde zaken het beste behandeld kunnen zijn via de geplande dialoogsessies. Dit geldt evenzeer voor de vraag in welke mate van een onderneming, die samen met anderen deelneemt aan een multistakeholder-initiatief die bekritiseerd wordt vanuit het publieke domein, verwacht kan worden dat zij daarnaast een eigen due diligence uitvoert wat betreft kwesties die ook onder het initiatief vallen. Gezien het feit dat de mogelijkheid om gezamenlijk deze kwesties aan te pakken verloren is gegaan met de voortijdige beëindiging van de dialoog, achtte het NCP het niet passend deze vragen verder te onderzoeken met betrekking tot de drie zaken die onderdeel vormen van dit specifieke geval.

6. Monitoring en evaluatie

Het NCP stelt voor dat er in de winter 2022/2023 een evaluatie wordt uitgevoerd van de aanbevelingen van het NCP.

Het NCP zal de partijen uitnodigen te zijner tijd samen te komen voor de evaluatie. De verklaring en de resultaten van de evaluatie worden op de website van het NCP gepubliceerd.

De rol van Nationale Contactpunten (NCP's) is het bevorderen van de toepassing van de OESO-richtlijnen. De Nederlandse Regering heeft een onafhankelijk NCP ingesteld dat verantwoordelijk is voor zijn eigen procedures en besluiten in overeenstemming met de procedurele aanwijzingen in de Richtlijnen. Het Nederlandse NCP bestaat uit vier onafhankelijke leden, die worden bijgestaan door vier adviserende leden vanuit de meest betrokken ministeries. Het NCP Secretariaat is gehuisvest bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking is politiek verantwoordelijk voor het functioneren van het Nederlandse NCP. Meer informatie over de OESO-richtlijnen en het NCP kunt u vinden op de [NCP-website](#)

Dit is een uitgave van:
Het Nationaal Contactpunt OESO-richtlijnen
voor Multinationale Ondernemingen

© Ministerie van Buitenlandse Zaken
Postbus 20061
2500 EB Den Haag
Nederland
[NCP-website](#)